

*Directorio är en av de främsta organisationerna i Miami som arbetar för demokrati på Kuba och en av föregångarna i det perspektivskifte som blivit tydligt det senaste dryga decenniet: Det är inte längre den amerikanska politiken gentemot Kuba som kommer att bidra till friheten. Jobbet måste göras på Kuba, men det behöver stöd från kubaner och andra utomlands. Om detta berättar **Erik Jennische**, frilansjournalist med bas i Brasilia. Texten är en redigerad del av hans bok om den kubanska demokrati rörelsen som under våren publiceras på Silc förlag.*

Stegen mot frihet. Om demokrati rörelsen på Kuba.

Janisset Rivero staplar rapporterna "Stegen mot frihet" på konferensbordet i Directorios lokaler i södra Miami. Rapporterna publicerades mellan 1997 och 2007 och kartlägger aktiviteterna i den kubanska demokrati rörelsen, allt från spontana protester på gatorna till grundandet av ett politiskt parti eller lanseringen av en tidskrift.

Det har snart gått tio år sedan den kubanska regeringen dömde 75 av landets mest framstående demokratiaktivister till långa fängelsestraff. Domarna var en vattendelare i arbetet för demokrati på Kuba. Det blev uppenbart att rörelsen fanns och var ett hot mot regeringen. Samtidigt tvingades de som fortfarande trodde att regeringen var kapabel att inleda reformer att ge upp. Framtiden skulle från och med nu avgöras av hur effektivt demokrati rörelsen på Kuba var i sitt arbete.

Janisset lämnade Kuba 1983 och kom efter några år i Venezuela till Miami. Hon var med och bildade Directorio ur ett stort nätverk av Kuba-amerikanska studenter.

– Vi hade tröttnat på att höra att ku-

banerna inte protesterade, inte gjorde något för att åstadkomma förändring, så vi bestämde oss för att visa vad de faktiskt gjorde, förklarar Janisset.

De första åren var det få aktiviteter. Första året kunde de inte bekräfta fler än 44, året därefter 100, och 1999 227. Men antalet aktiviteter fortsatte att öka snabbt. Den känsla av framgång som då var så tydlig på Kuba bekräftas enkelt av Directorios statistik. 2002 identifierades 959 aktiviteter. I rapporten finns de listade sida upp och sida ned med kortfattade beskrivningar av vad som gjordes, var, vem som organiserade och vilka källor som använts för att bekräfta att aktiviteten verkligen ägt rum.

- Den 4 mars i Havanna presenterar representanter för 81 organisationer en skrivelse med beskrivningar av människorättskränkningar på Kuba, och kräver att FNs människorättskommission i Genève på sitt kommande möte ska fördöma den kubanska regeringen för detta.
- Den 25 mars inleder Jorge Luis Garcia Perez alias "Antúnez" en hunger-

strejk i ett fängelse i Havanna. Antúnez fortsätter strejken till och med den 17 april. Under tiden sätts han i en mörk cell i en avdelning som används för dem som väntar på dödsstraff. Hans hälsa förvärras snabbt och han förs efter ett tag till fängelse-sjukhuset.

- Den 12 november skriver 17 studenter i Camagüey i centrala Kuba ett brev till universitetsledningen. De ber ledningen att innan den vidtar åtgärder mot de två studenter som skrivit på Varelaprojektet, tillsammans med lärare och studenter diskutera om projektet är ett giltigt medborgarinitiativ eller inte. Ledningen lyssnar inte utan relegerar de två studenterna från universitetet. En av de två är Harold Cepero, som senare blev en av Oswaldo Payás närmaste medarbetare och som förolyckades i samma bilolycka som han den 22 juli 2012.

Dag efter dag av samma kortfattade notiser, som var och en skapar frågor. Varför hungerstrejkade Antunez och uppnådde han målet? Hur gick det för de 17 studenterna som skrev brevet till universitetet? Men rapporteringen har inte ambitionen att dyka djupare i händelserna. Den handlar inte om enskilda personer eller organisationer, utan om en rörelse.

Rapporten för 2002 är häftad och på knappt hundra sidor. Rapporten för 2003 är lika tjock men texten mycket mindre. Intensiteten från 2002 håller i sig i början av året. Dagarna kring arresteringarna 18 till 20 mars händer inget särskilt.

Men under dagarna som kommer riktar sig allt fler aktiviteter mot arresteringarna av de 75 aktivisterna. Sedan ett par år har olika grupper av aktivister i flera delar av landet träffats på onsdagar klockan åtta hemma hos någon och

vakat långt in på nätterna till stöd för de politiska fångarna, och senare rapporterat om detta via oberoende journalister.

Aktiviteterna går under namnet "Vaka för frihet utan landsförvisning". Grunden i protesten handlar om att många politiska fångar som släpps tvingas lämna Kuba, vilket är ett problem eftersom rörelsen därmed förlorar många av sina främsta ledare. Vakorna är i sig inte en aktivitet som regeringen känner sig hotad av, eller som leder till förändringar. Men de stärker den gemenskap som hela rörelsen är beroende av.

I listan på aktiviteter blir vakorna nu allt vanligare och i princip alla andra aktiviteter fokuserar också de politiska fångarna. Man författar skrivelser till utländska regeringar, protester utanför fängelser, håller mässor i kyrkorna där många anhöriga samlas för att tillsammans göra en manifestation på gatan utanför efteråt.

Rörelsen som tidigare hade en bred politisk arbetsyta har nu fokuserat de politiska fångarna och lämnat resten tills vidare. Först i oktober börjar andra typer av aktiviteter att registreras i listan. Vid årets slut visar det sig att 70 procent av de 1328 aktiviteterna som registrerades 2003 genomfördes av aktivister och anhöriga till stöd för de politiska fångarna eller av fångarna själva.

Rapporterna för de kommande åren blir allt tjockare. Rapporten för 2005 är på nästan 400 sidor och beskriver 3322 aktiviteter. Korrekturfelen blir allt fler och man känner hur de är stressade på kontoret för att hinna med att registrera och dubbelkolla allt.

Samtidigt blir bilderna bättre när aktivisterna börjar ta digitala foton och skicka dem med e-post. Men motiven är ofta desamma. Det är grupper om några dussin aktivister som genomför

en vaka, ett seminarium, ett styrelsemöte eller något annat. Ibland håller de ljus i händerna, ofta ser man slitna väggar av bräder eller fuktig cement i bakgrunden, men de kan också stå vid havet eller i en park. Det finns i princip alltid en kubansk flagga med på bilderna och en skylt som visar vilka de är. Inget karaktäriserar så tydligt kubanska publikationer som dessa gruppbilder, från tidigt 1990-tal till nu.

- De är viktiga för att de visar att det kubanska folket visst agerar och är ett sätt att möta regeringens propaganda om att kubanerna är nöjda. Personerna på bilderna tycker också att de är viktiga eftersom de visar att deras risktagande syns. De är ju inte okända för säkerhetspolisen.

Viljan att vara öppen är drivkraften

Bilderna och notiserna är kanske de bästa exemplen på den kubanska demokratiörelsens öppenhet. Allt handlar om att visa vem man är, vilken organisation man tillhör och vad man vill. Här finns inget underjordiskt konspirerande, och ingen vill dölja sin åsikt. Har man väl tagit steget att engagera sig för förändring är öppenheten allt. Det är viljan att vara öppen som är drivkraften att bli demokratiaktivist, och det är öppenheten som är den främsta metoden i arbetet. Men det är också öppenheten som är skyddet mot förtrycket.

- Det viktigaste man kan göra för att hjälpa en person i demokratiörelsen är att göra honom eller henne känd. Man ska publicera för att skydda.

För personer som inte är kända av människorätsorganisationerna på Kuba eller runt om i världen får aldrig någon uppmärksamhet när de förtrycks. Då kommer ingen för att protesterar utanför fängelset. Men har man öppet tagit ställning för förändring, visat vem man

är och därmed vågat utmana hela den kubanska statsapparaten är solidariteten sollid och kraftfull.

- Men bilderna är också viktiga för att de visar för alla andra små grupper på Kuba att de inte är ensamma, att det finns många som dem.

Segertecknet L som i *Liberación*

När man bläddrar i rapporterna är det också tydligt att på de äldre bilderna håller aktivisterna upp pek- och långfingrarna i segertecknet. Ju nyare bilden är desto fler håller istället upp pek-fingret och tummen så att de bildar ett L som i *Liberación* - frigörelse. Tecknet började först användas av medlemmar i Oswaldo Payás organisation Movimiento Cristiano de Liberación, men spred sig senare till många organisationer över hela Kuba.

Janisset tittar på rapporterna som om de var hennes skyddslingar och förklarar att de första åren var det bara hon som arbetade med kartläggningen, och mest som en bisyssla. Efter något år gick allt mer tid åt. De anställde en person till på projektet och så ytterligare en, och till slut arbetade tre personer heltid med att kartlägga och bekräfta alla aktiviteter.

- Det blev en storm, alldeles för mycket, vi insåg att vi inte kunde fortsätta.

Den sista rapporten som gjordes var för 2007 och innehöll 3717 aktiviteter. Efter det var det omöjligt att separera aktiviteterna från det ordinarie samhällslivet. Directorios kartläggning är därför den kanske viktigaste källan till demokratiörelsens födelse just för att den inte visar hur många personer som var för demokrati, utan antalet aktiviteter som gjordes för att uppnå demokrati.

Janisset menar att det är några händelser som sticker ut i rörelsens tidiga historia.

Posttidning B

Frisinnad Tidskrift
Johan Höckerts väg 11,
554 48 Jönköping

Vid definitiv efter-
sändning återsänds
försändelsen med
uppgift om den nya
adressen.

– Det var Varelaprojektet som öppnade dörrarna mellan oppositionen och folket på riktigt. Varelaprojektet var en namninsamling för en folkomröstning om demokratiska reformer. Åren kring millennieskiftet fick de mer än 25 000 kubaner att skriva på.

– Det utrymme Varelaprojektet skaffade sig var den främsta anledningen till arresteringarna 2003. Regeringens mål med fängslandena var att sända ett tydligt budskap: brukar du med mig bråkar jag med dig.

Manifestation av anhöriga

Efter arresteringarna var det Damas de Blanco som tog det utrymme som fanns. Organisationen bildades av makar och anhöriga till dem som hade fängslats. På söndagarna klädde de sig i vitt och gick till kyrkan till en kyrka i västra Havanna. Efter gudstjänsten gick de tillsammans tillbaka till centrum bildade en mycket synlig manifestation. Inom kort skapade de avdelningar runt om i landet.

- Det finns ett mycket tydligt före och efter Damas de Blanco. Rörelsen växte som en hydra. För varje person som fängslades, engagerade sig makar, barn och syskon. Kvinnor fick plötsligt en helt ny roll i rörelsen. Regeringen hade hoppats att de skulle bli rädda och hålla tyst, istället blev de förbannade.

- Regeringen hade slagit dem hårt, men det gav också rörelsen kraft och de kastade sig ut på gatan.

Det faktum att demokratirörelsen inte dog, visade också att den förankrat sig i samhället och inte var helt beroende av sina mest kända företrädare.

- Oppositionen hade redan sått tillräckligt brett. Och året efter hade ungdomarna återkommit till arbetet, och de blev allt fler. De återskapade de strukturer som hade funnits tidigare och började bygga allt bättre regionala organisationer och nätverk.

Janisset tar upp rapporten Steps to Freedom för 2007 som på framsidan har ett foto av en grupp på ett dussin personer i vita t-shirts mellan 20 och 30 år som går på en gata i Havanna.

– De är från Holguin i östra Kuba, berättar hon, och var de som byggde upp oppositionen där igen efter arresteringarna.

Sedan 2007 har rörelsen vuxit ytterligare även om hon inte kan visa det med samma statistik.

– Oppositionen har blivit bredare, mer representativ och inkluderande, skaffat sig ett yngre ansikte och regional och nationell samordning. Den har brutit isen och är inte längre lika individuell. Manifestationerna är fortfarande små, inga stora massor, men de är väldigt många fler.